

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte fredag den 31. januar 1947 kl. 18.

Formann: H a m b r o .

Samtlige medlemmer var til stede unntagen Bettum, Terje Wold (syk) og Natvig Pedersen som kom senere.

Til stede var dessuten statsrådene Lange, Torp og Hauge, utenriksråd Andvord og ekspedisjonssjef Rolf Andersen.

Formannen: Overensstemmende med det som ble uttalt i komiteen i går, har jeg omarbeidet det utkast som vi der drøftet, under hensyn til hva der ble nevnt under diskusjonen i komiteen, særlig fra utenriksministerens side. Det utkast som ble omdelt i formiddag, har jeg hatt anledning til å diskutere med utenriksministeren, og enkelte rettelser eller endringer er gjort i det utkastet. Det således reviderte utkast er omdelt nå i ettermiddag. Der er i de fleste av de kopier som er delt rundt en enkelt rettelse som ikke er kommet med som jeg skal få referere her, og be medlemmene innredigere. Det er i slutten av det som nå er annet avsnitt, hvor det står i fjerde linje fra slutten: «den utenrikspolitiske linje Regjeringen i forståelse med Stortinget har ført siden frigjøringen, å ta opp drøftelser av militær art om forsvaret av en del av norsk statsrområde». Det vil være mer korrekt og bedre å si «et område under norsk suverenitet», så vi ikke uten videre svelger Svalbard, overensstemmende med loven, men ikke helt konformt med Svalbard-traktaten.

Så foreligger det et utkast fra hr. Strand Johansen. Har alle medlemmene av komiteen fått det?

Utheim: I dette øyeblikk.

Formannen: Det er kanskje rimelig at hr. Strand Johansen leser opp sitt utkast.

Strand Johansen: Jeg skal få lov til å fremsette følgende forslag:

«Stortinget har tatt til etterretning Regjeringens kommunike om drøftelser med Sovjetsamveldet angående Svalbard - supplert med meddelelser fra Utenriksministeren. Stortinget er også gjort kjent med det utkast til felleserklæring som Regjeringen la frem for Sovjetsamveldets regjering i note av 9 april 1945, sålydende:

«Den norske regjering og den sovjet-russiske regjering, som mener at nøytraliseringen av Svalbard, uttalt i Paris-traktaten om Svalbard av 1920, har vist seg å være ugjennomførbar og at en opprettholdelse av dette prinsipp ville være i åpenbar strid med de to lands interesser, som ønsker å istandbringe en ordning

med hensyn til den militære utnyttelse av øygruppen som både kan tjene til å fremme de to lands sikkerhet og vil kunne betraktes som en regional utbygging av en internasjonal sikkerhetsorganisasjon, er, idet de vil avvente uttalelser som i fellesskap skal innhentes fra Frankrikes, Det Forente Kongerikes, De Forente Staters, Canadas, Sveriges og Nederlandenes regjeringer, og under forbehold av det norske Stortings godkjennelse av en endelig ordning, blitt enig om følgende bestemmelser:

Forsvaret av Svalbardøygruppen er et fellesanliggende for Norge og Sovjet-Samveldet.

Forsvarsforanstaltningene blir å innpasse i de ordninger som måtte bli truffet av en internasjonal sikkerhetsorganisasjon som begge parter er medlemmer av.

De faste anlegg skal opprettes på grunn som tilhører den norske stat eller som den vil ekspropriere.

For såvidt angår de to staters innbyrdes forhold på det militære område skal prinsippet om likestilling på ethvert punkt iakttas.

Avtaler blir å treffe om de faste anleggs karakter, omfang og utstyr og om bemanningsstyrkenes sammensetning, om kommandoforhold, krigsberedskap etc.

Avtaler blir også å treffe om fordeling av utgiftene.

Da midlene som trykker forsvaret av Svalbardøygruppen ikke vil bli brukt til angrep, vil den omstendighet at forsvar iverksettes til fordel for særskilt Norges eller særskilt Sovjet-Samveldets interesser, ikke i seg selv medføre at den annen part blir å betrakte som krigførende.

De to regjeringer er enige om at opphevelsen av traktaten av 1920, hvorom forhandlinger senere vil finne sted, i tilfelle gjennomføres under iakttagelse av folkerettens regler, og at de stater som under den nuværende verdenskonflikt har kjempet mot Norge eller Sovjet-Samveldet eller deres allierte, ikke skal rådspørres om opphevelsen av traktaten eller innbys til å delta i forhandlinger om en ny avtale.»

Stortinget er enig i at Regjeringen fortsetter forhandlingene med Sovjet-Samveldets regjering om Svalbardtraktaten av 1920 med sikte på å oppnå enighet om linjene for en traktat som kan være tilfredsstillende både for Norge og Sovjet-Samveldet, og er videre enig i at når det blir opptatt forhandlinger med de andre signatarmakter, må de stater som i siste verdenskrig har kjempet mot Norge eller dets allierte, være utelukket.

Stortinget fastslår at forhandlingene fortsatt må bli ført i samsvar med prinsippet i Grunnloven om landets suverenitet og selvstendighet og forutsetter

at Regjeringen holder Stortinget nøye informert om forhandlingenes gang.»

Jeg ville bare få lov til å lese forslaget opp for å gjøre komiteens medlemmer kjent med det.

Formannen: Jeg skal kanskje lese opp det forslag som er omdelt, for at alle kan se at det de har er korrekt.

Jeg nevner at når innledningen er endret, er det fordi jeg nå forstår at det er utenriksministerens tanke å gjenta i møte for åpne dører, når vi har ferdigbehandlet saken for lukkede dører, det foredrag, eller det vesentlige av det foredrag som har vært holdt for lukkede dører, og da er det naturlig alene å henviser til utenriksministerens redegjørelse og ikke til noe annet. Derfor lyder det nå:

«Stortinget har tatt til etterretning utenriksministerens redegjørelse og bemerker at Regjeringen i 1944 og 1945 under den siste intense fase av krigen, da russiske hjelpetropper stod i Øst-Finnmark som de hadde befridd, og da det var livsviktig å holde tilførselsveien til Murmansk åpen - la frem et utkast til en såkalt felleserklæring fra Sovjetrussisk og norsk side. I dette forslag til erklæring var det uttalt at forsvaret av Svalbardøygruppen var et fellesanliggende for Norge og Sovjetsamveldet.

Stortinget bemerker videre at de internasjonale forhold siden er blitt helt endret, ikke minst på grunn av Sovjetsamveldets innsats i krigen og dets arbeide for internasjonal sikkerhet og for nedrustning. De forhold som betinget formuleringen av det norske utkast til felleserklæring er for såvidt ikke lenger tilstede, og det ville være i strid med den utenrikspolitiske linje Regjeringen i forståelse med Stortinget har ført siden frigjøringen å ta opp drøftelser av militær art om forsvaret av et område under norsk suverenitet med en enkelt annen stat.

Stortinget, som aldri kan glemme den hjelp som ble ydet Norge av Sovjetsamveldet er enig i at man forøvrig fortsetter drøftelser med Sovjetsamveldet om forberedelse av en revisjon av Svalbardtraktaten av 1920 som kan gjøre den mere tilfredsstillende både for Norge og for Sovjetsamveldet, de to stater som har særlige næringsinteresser på Svalbard. Stortinget er videre enig i at når det opptas forhandlinger med de andre signatarmakter, må de stater som i den siste verdenskrig har kjempet mot Norge eller dets allierte, være utelukket.»

Endringen i siste passus er vesentlig gjort for å imøtekomme noe som hr. Friis nevnte sist, at man burde søke såvidt mulig å bevare kontinuiteten og betone kontinuiteten.

Hr. Monsen har foreslått at man i den første passus setter til noe hvor der står: «da det var livsviktig å

holde tilførselsveien til Murmansk åpen», slik at det lyder: «da det var livsviktig for Sovjetsamveldet og dets allierte å holde tilførselsveien til Murmansk åpen».

Friis: Jeg tar ikke ordet for å insistere på noe, men nærmest bare for å si fra at jeg er oppmerksom på betydningen av de forandringer som her er gjort. De ser tilsynelatende meget små ut. Der er også gjort visse endringer fra det forslag som vi fikk i formiddag, til det vi har fått nå. Det jeg fikk i formiddag, var jeg straks på det rene med at jeg *helt* kunne stemme for, og jeg vil også kunne stemme for dette. Men jeg vil gjøre oppmerksom på at jeg er klar over forskjellen her. Jeg er ikke diplomat av fag, men litt historisk lesning har jeg jo, så jeg forstår at det her gjelder hårfine nyanser i spørsmålet om hvor langt man skal gå i elasticitet i formuleringen, slik at de forhandlinger som skal foregå, ikke blir altfor strengt bundet til den instruks som det på en måte her står om å gi forhandlerne.

Jeg har fått inn i forslaget fra forrige møte det ordet som jeg foreslo, «forsåvidt». Det lempet litt på den første formuleringen, eller rettere: det lempet på aksjonsmulighetene, gjør dem noe videre. Det sies ikke uttrykkelig at forutsetningene ikke lenger er tilstede, men at de *forsåvidt* ikke lenger er tilstede. Det er en nyanse som har en viss verdi til den ene kant. Men til gjengjeld har man så nå satt inn i neste passus ordet «forøvrig», slik at det kommer til å lyde: «Stortinget, som aldri kan glemme den hjelp som ble ydet Norge av Sovjetsamveldet er enig i at man forøvrig fortsetter ...» - Deri ligger det en tilbakevending til den første positive poengteringen av at forutsetningene er helt forskjellige nå fra hva de var før, noe som gjør meg litt tvilende. For det inneholder jo nettopp det som jeg prøvde å unngå ved å få inn ordet «forsåvidt». For hvis det er så, at man i det ordet legger at man overhodet ikke skal forhandle om ting som ble berørt i felleserklæringen, da er jeg redd for at forhandlerne blir svært bundet. Jeg vil spørre utenriksministeren om han ikke kunne være villig til å flytte ordet «forøvrig» noen ord lenger fram, så det kom til å lyde: «Stortinget, som aldri kan glemme den hjelp som ble ydet Norge av Sovjetsamveldet, er forøvrig enig i at man fortsetter drøftelsen». Det er en liten nyanse. Men det er en liten nyanse som gjør at forhandlingene blir litt mer elastiske.

Utheim: Jeg vil om det nye utkast få lov til å si at det dekker de ting som det var nødvendig for meg at Stortinget sier på det nåværende tidspunkt. Jeg har med hensyn til innholdet intet å bemerke i så måte. Men der er et par rent språklige ting jeg vil henlede oppmerksomheten på.

I første avsnitt 5te linje ovenfra står det: «la fram et utkast til en såkalt felleserklæring fra Sovjetrussisk

og norsk side». «Såkalt» - for meg er det ordet litt odiøst. Jeg synes det kan sløyfes, eller, om man ikke vil sløyfe det, erstattes med enten «påtenkt» eller «ønsket». Ordet «såkalt» vil jeg be om går ut.

I annet avsnitt er det også en ting jeg stusser litt ved. Der står følgende:

«Stortinget bemerker videre at de internasjonale forhold siden er blitt helt endret, ikke minst på grunn av Sovjetsamveldets innsats i krigen og dets arbeide for internasjonal sikkerhet og for nedrustning.»

Vi vet at felleserklæringen er avgitt den 9 april 1945. Vårt lands frigjøring fant sted den 8 mai 1945. I enkelte andre land skjedde det noe tidligere. Det er ikke inntrådt en helt endret situasjon med hensyn til krigsførselen i tidsrommet fra 9 april 1945, russernes krigsførsel var fullstendig den samme da felleserklæringen ble avgitt, så jeg vil henstille til overveielse om ikke ordene «innsats i krigen og dets» bør gå ut, slik at det altså kommer til å lyde:

«Stortinget bemerker videre at de internasjonale forhold siden er blitt helt endret, ikke minst på grunn av Sovjetsamveldets arbeide for internasjonal sikkerhet og for nedrustning.»

En tredje ting må jeg også få lov til å si. Det er siste avsnitt som faller meg litt tungt for brystet: «Stortinget, som aldri kan glemme den hjelp som ble ydet Norge av Sovjetsamveldet». Man kunne muligens forandre de ord slik at det kommer til å lyde: «Stortinget, som ikke kan glemme den hjelp som Norge hadde i våpenbroderskapet med Sovjetsamveldet». Det er litt mer dempet.

Formannen: Jeg vil bare si i anledning av hr. Utheims bemerkninger at jeg for min del ikke ville ha noen betenkeligheter ved å akseptere de forskjellige ting han nevnte. «Såkalt» - det har jo ingen realitet. «Felleserklæring» er ikke noe alminnelig ord i sin anvendelse. Det var en betegnelse som vi satte den gang. Noe bevisst odiøst var det ikke meningen å legge i ordet «såkalte». Og det er jo alene på norsk at det kan ligge noe odiøst i det, ikke når det oversettes. Men det spiller jo ingen rolle om det ordet går ut.

Hva angår det som var nevnt om innsatsen i krigen, vil jeg be hr. Utheim huske at den 9 april 1945 var det ingen som visste at Norge skulle bli frigjort den 8 mai. Det var langt fram etter vår oppfatning i London den gang. Vi sto nettopp på nippet til å reise til San Francisco til det første møte for å grunnlegge de Forente Nasjoner, og man regnet med at det ennå kunne skje store ødeleggelser i Norge. Jeg tror man kan si at nettopp den siste måneden var engstelsen større enn noensinne, fordi man hadde sett det som var gjort i Finnmark og Troms. Derfor er det etter mitt skjønn en realitet for dem som var ute, at det skjedde en

endring i situasjonen, og jeg trodde det kunne være diplomatisk riktig å nevne det. Vi har jo intet å tape ved å erkjenne at det ikke var Norge som vant krigen, men at det var de alliertes innsats som gjorde det. Derfor satte jeg det inn. - Hva angår det våpenbroderskap som hr. Utheim ville ha inn, synes jeg at det klinger meget varmere enn det som står der. Men det kan jo være en smaksak. Jeg overlater gjerne det til utenriksministerens skjønnsmessige avgjørelse.

Statsråd Lange: Det er vel i og for seg ikke nødvendig å si det, for på bakgrunn av den diskusjon som ble ført her i går, og av det jeg antydte som konklusjon under debatten i stortingsmøtet, er det klart at jeg ikke kan akseptere hr. Strand Johansens forslag, fordi det ikke tar hensyn til den faktisk endrede situasjon og det faktisk endrede standpunkt som vi på grunn av den nye situasjon etter Regjeringens mening er nødt til å ta.

Hvor det gjelder det foreliggende forslag fra komiteens ordfører, tror jeg det er et par småting som det kunne være riktig enda å endre. Jeg er ikke sikker på om vi skal si - det står i tredje linje - «hjelpetropper». Det kan fortolkes eller misforståes. Kan vi ikke bare si: «russiske tropper stod i Øst-Finnmark som de hadde befrikk»? I hvert fall kan det prosederes på det med hjelpetropper. Hjelpetropper er et militærteknisk uttrykk. Jeg er helt enig i at det bare vil styrke erklæringen å føye inn dette: da det var livsviktig «for Sovjetsamveldet og dets allierte» å holde tilførselsveien til Murmansk åpen. Likeså er jeg enig i at man kan sløyfe «såkalt» og bare si «utkast til felleserklæring».

I neste avsnitt tror jeg det ville styrke det vi sier rent saklig om vi nøyer oss med å si: «Stortinget bemerker videre at de internasjonale forhold siden er blitt endret,» - vi skal ikke overbetone, vi sløyfer ordet «helt». - «ikke minst på grunn av Sovjetsamveldets innsats». Der kunne man komme hr. Utheims tanke imøte hvis man sa: «på grunn av Sovjetsamveldets innsats for en rask avslutning av krigen» - jeg vil bare nevne det til overveielse - «og dets arbeide for internasjonal sikkerhet og for nedrustning».

Så var det en rent språklig forandring i den siste setningen i dette avsnitt, hvor det heter at «det ville være i strid med den utenrikspolitiske linje Regjeringen i forståelse med Stortinget har ført». Det er vel bedre å si «fulgt» - å følge en linje - og så fortsette: «å ta opp drøftelser av militær art med en enkelt annen stat om forsvaret av et område under norsk suverenitet». Det gjør meningen klarere og lettere rent språklig.

Ellers er det vanskelig for meg å vurdere mellom den formulering som står her i forslaget, og hr. Utheims, hvor det gjelder dette med hjelpen. Jeg synes at som det står her, må det meget godt kunne stå. Vi har fått hjelp, og vi kan ikke glemme at vi har fått hjelp. Vi hverken kan eller

bør eller vil glemme det. Og da kan vi si det, og bør vi si det.

Hva angår hr. Friis' antydning om å flytte på ordet «forøvrig», kan jeg ikke akseptere det. Jeg tror det er viktig her at det ikke kan være noen tvil på dette bestemte punkt. Det standpunkt som Regjeringen og Stortinget i fellesskap er kommet til etter de diskusjoner vi nå har hatt, er at vi er villig til fortsatte drøftelser hvor det gjelder de næringspolitiske forhold, vi er villig til fortsatte drøftelser hvor det gjelder fremgangsmåten ved en eventuell revisjon av traktaten, men Stortinget og Regjeringen kan i dag ikke ta opp drøftelser med en enkelt annen stat - i dette tilfelle Sovjetsamveldet - om militært forsvar av Svalbard. Og da bør det sies klart, hvis det først er standpunktet. Jeg tror ikke det er noe vunnet ved å la noen uklarhet rå på det punkt. Derfor kan jeg ikke akseptere den antydede flytning to ord frem av «forøvrig».

Støstad: Så vidt jeg skjønner, er det enighet om at ordet «såkalt» kan gå ut, og det er jeg enig i, for det var dog en erklæring, eller et forslag til erklæring som ble fremlagt. Jeg tror også at hvis man fletter inn i 2net avsnitt, nest siste linje, det utenriksministeren nå sa om å oppta drøftelser av militær art med en enkelt stat, så ligger det deri at man er villig til å oppta slike drøftelser hvis det skjer gjennom FN og i forståelse med FN og signatarmaktene. Det forbedrer også noe, tror jeg, det hr. Friis var inne på i siste avsnitt.

Men det er et punkt i siste avsnitt som jeg ikke er helt sikker på at vi skal ha med. Det er der hvor det heter i 5te og 4de linje nedenfra: «... de to stater som har særlige næringsinteresser på Svalbard». Er det riktig her så å si å likestille de norske og de russiske næringsinteresser? Kan det ikke i dette ligge en viss erkjennelse av at det er en likestilling der, at vi innrømmer det? Men det er i virkeligheten ikke noen likestilling, vi må med full grunn kunne si at de norske næringsinteresser er langt større enn de russiske. Derfor mener jeg at man kanskje kunne sette punktum etter «Sovjetsamveldet», altså i 5te linje. Da kom det til å lyde:

«Stortinget, som aldri kan glemme den hjelp som ble ydet Norge av Sovjetsamveldet, er enig i at man forøvrig fortsetter drøftelser med Sovjetsamveldet om forberedelse av en revisjon av Svalbardtraktaten av 1920 som kan gjøre den mere tilfredsstillende både for Norge og for Sovjetsamveldet.»

Man slutter der uten å si at de to stater har særlige næringsinteresser på Svalbard. Jeg nevner det til nærmere overveielse, for jeg er bange for at vi ellers innrømmer at Norge og Sovjetsamveldet er likestillet når det gjelder næringsinteresser.

Formannen: De ordene står for å bevare en viss kontinuitet, fordi det både under forhandlingene i 1944 og 1945 og i utenriksministerens redegjørelse i Stortinget er brukt det uttrykket at Norge innrømmer at Sovjetsamfundet har særlige interesser. Det er de to eneste stater som driver virksomhet på Svalbard, og de russiske funksjonærers og arbeideres antall har til tider vært betydelig større enn de norskes, og Sovjetsamveldet har i hvert fall forberedt fiskerier. Men dertil kommer jo at etter Svalbardtraktaten er vi alle likestillet enten vi har noen større eller noen mindre interesser. Derfor var dette nevnt.

Strand Johansen: Jeg kan dessverre heller ikke stemme for det forslag som nå foreligger fra ordføreren i samarbeid, så vidt jeg forstår, med utenriksministeren, og av følgende grunner: Det foreliggende forslag tar ut et enkelt prinsipp i det forslag til felleserklæring som forelå i april 1945, nemlig det prinsipp som der er uttalt, at forsvaret av Svalbardøygruppen var et fellesanliggende for Norge og Sovjet-Samveldet.

Erklæringen av april 1945 inneholder imidlertid også et annet viktig prinsipp. Der fastslås nemlig følgende: «Den norske regjering og den sovjetrussiske regjering mener at nøytraliseringen av Svalbard, uttalt i Paristraktaten om Svalbard av 1920, har vist seg å være ugjennomførlig, og at en opprettholdelse av dette prinsipp ville være i åpenbar strid med de to lands interesser.» Det foreliggende forslag tar ikke dette prinsipp opp til drøftelse, men vender seg avvisende mot det som er uttalt i erklæringen, at forsvaret av Svalbardøygruppen var et fellesanliggende for Norge og Sovjet-Samveldet. Jeg tror at den annen part med god grunn kan stille våre forhandlere det spørsmål: Hvordan stiller den norske regjering seg til det som er fastslått i innledningen til den norske regjerings forslag, at nøytraliseringen har vist seg å være et prinsipp som er umulig å opprettholde? Jeg har i privat samtale med utenriksministeren påvist, at da han i sin tid ga en beretning i denne komite om Svalbardspørsmålet, konkluderte han bl.a. med den tanke, at Norge anerkjente Sovjet-Unionens særlige næringsinteresser og forsvarsinteresser, men trakk den slutning at man ikke kunne gå med på noen forhandling med Sovjet-Unionen om felles forsvarstiltak. I tilfelle den konklusjon skulle ha blitt stående, ville det jo i virkeligheten ha vært å innrømme at Norge overhodet ga opp ethvert krav på suverenitet over Svalbard. Og jeg kan ikke se annet enn at når man ønsker å forbigå denne innledning til erklæringen, så er det en - hva skal jeg si - reminisens av den konklusjon utenriksministeren i sin tid trakk, men som han nå ikke lenger opprettholder, så vidt jeg forstår.

I det foreliggende forslag er begrunnelsen for at man går bort fra sitt tidligere standpunkt, at de

internasjonale forhold er blitt endret. Imidlertid heter det i det foreliggende forslag at utkastet til erklæringen ble fremlagt i siste fase av krigen, hva der jo også svarer til virkeligheten, det vil si på et tidspunkt da den norske regjering måtte være fullstendig klar over at krigens avslutning stod for døren, at krigen ville ende med aksemaktenes totale nederlag. Jeg mener derfor at den begrunnelse at de internasjonale forhold er endret siden den tid, ikke vil holde stikk overfor den annen part. Man sier her, at ikke minst på grunn av Sovjet-Samveldets innsats i krigen er stillingen endret. Ja, den er endret for så vidt som krigen er avsluttet med aksemaktenes totale nederlag; men det måtte man forutse, og den norske regjering var vel også i april 1945 så noenlunde på det rene med verdien av Sovjet-Samveldets innsats i krigen. Jeg mener at heller ikke denne henvisning vil være et argument overfor den annen part.

Hva er i virkeligheten nytt? Hva er det nye som er inntrådt fra den tid denne erklæring ble avgitt? Så sent som den 28. november i fjor siterte utenriksministeren i denne komite - et sitat som er gjentatt flere ganger og som det kanskje er kjedelig å høre, men som jeg allikevel må gjenta for å klarlegge min tankegang - følgende uttalelse av utenrikskomiteens formann Terje Wold den 13 juni i fjor:

«Jeg skal først si et par ord om *Svalbard-saken*», sa Terje Wold. «Jeg er enig i at det i den stilling denne sak er kommet, hverken er nødvendig eller ønskelig at det fra norsk side tas noe initiativ for å bringe forhandlingene i gang igjen. Våre interesser har i denne sak rent forhandlingsmessig hittil vært varetatt av vår ambassadør i Moskva på en helt utmerket måte. Vi har hele tiden forhandlet helt åpent og tillitsfullt med Sovjet-Unionen, i full overensstemmelse med det vennskap og det tillitsforhold som består mellom våre to folk. Det er riktig at vi har sett, og at vi ser, denne sak først og fremst som et norsk-sovjetrussisk anliggende, som vi ved direkte forhandlinger har søkt å bli enige om, og dersom Svalbard-spørsmålet påny skulle bli tatt opp, sier det seg selv at vi må være beredt til å fortsette forhandlingene i samme ånd. Det har hele tiden vært vårt ønske saklig og fordomsfritt å søke å nå fram til en forsvarlig og tilfredsstillende ordning.»

Om dette uttalte utenriksministeren i denne komite at denne uttalelse ikke møtte innsigelse fra noe hold i Stortinget den 13 juni. Det var altså på det daværende tidspunkt hverken hos utenrikskomiteens formann eller - såvidt man kan slutte seg til av den gjengivelse som utenriksministeren fant å burde gjøre - hos utenriksministeren noen oppfatning av at situasjonen var vesentlig endret fra den tid den norske regjering forela

dette utkast til felleserklæring for Sovjet-Unionens regjering.

Men hva er det som i virkeligheten er nytt? Det nye er at hele denne saken ble offentliggjort gjennom «Times», at der ble igangsatt en kampanje mot den norske regjering, mot de tanker som lå til grunn for denne felleserklæringen, at der ble øvet et trykk på oss utenfra. Det nye er, som hr. Utheim sa i Stortinget, at vi trenger en stor sum av utenlandsk kapital for vår gjenreising, og at vi, som hr. Utheim uttrykte det, derfor ikke må isolere oss fra de makter som kan gi oss denne utenlandske kapital.

I det foreliggende forslag, om det er sagt direkte eller ikke direkte, sies det allikevel at Stortinget ikke er enig i det skritt som Regjeringen tok i april 1945. Men det er ikke bare Regjeringen som har vært med på dette skritt. Også sakens ordfører her i dag, hr. Hambro, har ifølge utenriksministerens beretning vært med på å utarbeide i hvert fall den muntlige erklæring, som umiddelbart før den skriftlige erklæring ble meddelt Sovjet-Unionens utenriksminister Molotov. I januar 1945, heter det i utenriksministerens redegjørelse, ble det nedsatt en komite av daværende stortingspresident Hambro, dr. Arnold Ræstad, ambassadør Andvord, dr. Arne Ordning og daværende minister Berg - vår nåværende ambassadør i Moskva - som utarbeidet en tekst til den muntlige meddelelse som ved ambassadør Andvord skulle avgis til utenriksminister Molotov. Og de prinsippene som inneholdes i den muntlige erklæring er de samme som i den erklæring som ble avgitt i april 1945. For meg er allikevel ikke dette det vesentlige. Det vesentlige er at Svalbard-traktaten ble til på en tid da Sovjet-Samveldet var et ungt land, da 18 fremmede staters vepnede krefter trengte inn over dets grenser, blant dem flere av de stater som er signatarmakter til Svalbard-traktaten. Der ble øvet vold mot suverenitetsprinsippet og ikke bare overfor prinsippet om Sovjet-Unionens suverenitet, men også overfor prinsippet om Norges suverenitet. De norske forhandlere har sagt, og det gjentas også i kommunikeet, så vidt jeg husker, at Norge har forståelse overfor Sovjet-Samveldets følelser, idet denne traktaten ble til uten at det ble tatt med på råd, uten dets vitende og vilje. Men jeg tror at det er nødvendig at vi også kommer til en forståelse overfor den rolle Norge ble tvunget til å spille i denne sak.

Jeg vil hevde at jeg tror, ja jeg er overbevist om, at hvis det foreliggende forslag blir det endelige forslag fra komiteens flertalls side og dette forslag blir forelagt Stortinget til godkjennelse, vil vi gjøre en feil som blir meget vanskelig å rette på. Man henviser f.eks. her i innledningen til det foreliggende forslag til at felleserklæringen ble avgitt på en tid da russiske hjelpetropper - eller tropper, det spiller ikke så stor rolle ved bedømmelsen av det faktiske forhold som skildres her - stod på norsk grunn. Det er klart at den annen part

vil oppfatte dette som en henvisning til at den norske regjering dengang erklæringen ble fremsatt var satt under press. Det er spørsmål om det er klokt å møte til forhandlingene med den annen part med en slik påstand to år etter at man har begynt forhandlingene, og etter at man har gitt muntlig tilsagn om å fortsette forhandlingene.

Jeg beklager at utenriksministeren erklærte kategorisk at han ikke kunne gå med på mitt forslag, ikke kunne akseptere det, fordi det ikke behandlet selve realiteten. Men selve realiteten er ikke her forsvar eller ikke forsvar eller fellesforsvar av Svalbard. Selve realiteten er om vi som en suveren stat vil møtes med Sovjet-Unionen som en suveren stat og forhandle videre om selve Svalbardtraktaten og finne fram til en ny traktat som er tilfredsstillende for våre to land. Jeg vil anmode komiteen om at den studerer mitt forslag før den tar sitt endelige standpunkt. Fra min side er det ikke tenkt som om hvert ord som står der, skal være det endelige ord fra min side, eller at jeg hevder at hvert ord der skal vedtas. Som dere ser gjengir forslaget erklæringen av 1945 og konkluderer med at Stortinget er enig i at forhandlingene fortsetter med sikte på å oppnå enighet om linjene for en traktat som kan være tilfredsstillende både for Norge og Sovjet-Samveldet, og er videre enig i at når der blir opptatt forhandlinger med de andre signatarmakter, må de stater som i siste verdenskrig har kjempet mot Norge eller dets allierte, være utelukket. Jeg tror at komiteen ved nærmere ettertanke meget godt kan gå med på de formuleringer som her er brukt.

Det siste avsnitt i forslaget fastslår at forhandlingene fortsatt må bli ført i samsvar med prinsippet i Grunnloven om landets suverenitet og selvstendighet, og forutsetter at Regjeringen holder Stortinget nøye informert om forhandlingenes gang. Det er Norges suverenitet og selvstendighet det her dreier seg om, Norges rett til å innlate seg i forhandlinger med et hvilket som helst land som anerkjenner og respekterer vår suverenitet og selvstendighet, uten at disse forhandlinger hindres eller kompliseres av andre makters innblanding. Det er her også klart sagt fra at signatarmaktene skal være med i forhandlingene om det endelige resultat som Norges og Sovjet-Samveldets forhandlere måtte komme fram til. Med andre ord: også det prinsipp iakttas som er fastsatt i selve erklæringen av 1945, om at det som gjøres skal skje i overensstemmelse med folkerettens prinsipper - «regler», som det der står. Jeg gjentar: Jeg ber komiteens medlemmer om å tenke over saken, og om mulig sammen med meg finne fram til en enstemmig erklæring i saken.

Sæverud: Det synes for meg som om hr. Strand Johansen tar feil av situasjonen. Om den annen part vil spørre hva Regjeringen mener med den vending den foretar i saken, så er det ikke her spørsmål om Regjeringens stilling, det er spørsmål om Stortingets stilling. Det er Stortingets

erklæring vi behandler. At den er godtatt av utenriksministeren, letter jo selvfølgelig det hele.

Det er heller ikke riktig å si at det nye i situasjonen er Times' offentliggjørelse og at allverden fikk vite dette. Det nye i situasjonen er at Stortinget fikk vite det, og Stortinget har steilt, og Stortinget har forlangt at der skal forandres kurs; og det må komme tydelig fram. Det må komme fram på en pyntelig måte, og det mener jeg det gjør i den erklæring som foreligger. Men det som er det viktigste i dette tilfelle er, som hr. Strand Johansen nevnte sist, at det blir en enstemmig erklæring. Og da vil jeg be hr. Strand Johansen alvorlig overveie om ikke det beste han kan gjøre ved denne anledning, er å være med på flertallets erklæring så den blir enstemmig. Det vil bringe den annen part til å stusse alvorlig når den ser at alle er med på erklæringen. Den vil forstå at der må være alvor bak. Jeg tror det vil gjøre godt ved en anledning som denne.

Utenriksminister Lange: Når det gjelder hr. Støstads bemerkning om denne setning «de to stater som har særlige næringsinteresser på Svalbard», så tror jeg nok at den tanken bør komme fram. Den er begrunnet i det faktiske forhold, at den gang Norge, Sverige og Russland var de eneste som drev næringsvirksomhet av betydning på Svalbard, ble der ført særforhandlinger mellom de tre land forut for den alminnelige Spitsbergen-konferanse i 1914. Det er i tråd med det som den gang ble gjort, når situasjonen i dag er den at Sovjet-Samveldet og vi er de eneste som driver næringsvirksomhet av betydning der oppe, at vi erklærer at vi har særlige interesser, og det er derfor selvfølgelig vår rett, og vi mener det er rimelig, at vi snakker med dem som er på stedet sammen med oss. Jeg er åpen for drøftinger hvor det gjelder selve formuleringen, men tanken bør være der etter min mening.

Til hr. Strand Johansens innlegg vil jeg bare få lov å svare ganske kort. Når hr. Strand Johansen refererer mitt sitat av hr. Terje Wolds uttalelse den 13 juni i fjor, som jeg siterte her den 28 november, så bør han ta det hele i sin sammenheng. Jeg siterte hr. Terje Wolds uttalelse av 13 juni for å vise hva som var min bakgrunn, altså hva jeg hadde inntrykk av var oppfatningen i Norge, da jeg møtte Molotov i Paris i august. Hvis hr. Strand Johansen leser min redegjørelse av 28 november, vil det fremgå av det jeg sier på slutten i min redegjørelse da, at vi i Regjeringen hadde meget alvorlige betenkeligheter ved det grunnlag som var lagt til rette gjennom felleserklæringen av 1945.

Jeg er enig i at det kan være grunn til å forsøke å finne en logisk enda klarere utforming av de tanker som vi vil ha fram i annet avsnitt, og jeg har fra forsvarsministeren, som er tilstede her, fått et utkast som jeg tror imøtekommer meget av hr. Strand Johansens kritikk og gir en klarere og logisk mer sammenhengende

fremstilling. Jeg skal få lov å lese det opp ganske langsomt til overveielse:

«Stortinget bemerker videre at de internasjonale forhold siden er blitt endret, som følge av freden»
- i første avsnitt påviser vi at utkastet til felleserklæring ble avgitt under den pågående krig -
«som Sovjetsamveldet så mektig har bidratt til, som følge av De forente nasjoners etablering»
- det er noe jeg har henvist til allerede to ganger i samtalene med utenriksminister Molotov -
«og virke til fordel for fred og sikkerhet, som alle makter har deltatt i, og ikke minst som følge av De forente nasjoners vedtak om nedrustning, som Sovjetsamveldet tok initiativet til.»

Det er de faktorer som har endret den internasjonale situasjon fra april 1945 til i dag. Og så kunne man fortsette: «De forhold som betinget osv.»

Til hr. Strand Johansens merknad om at i dette forslag er det ikke sagt noe om at prinsippet om nøytralisering av Svalbard har vist seg ikke å kunne opprettholdes, vil jeg si at hr. Strand Johansen sikkert husker at det fremgår både av min redegjørelse i Stortinget og av mitt slutningsinnlegg i debatten der, at jo lenger jeg hadde tenkt på det, jo lenger vi i Regjeringen hadde tenkt på det, jo mer var vi kommet til at vi ikke er sikre på at denne påstanden holder. Tvert imot er vi mer og mer kommet til at det i dag ikke er noen norsk interesse å få militære anlegg på Svalbard. Min vesentligste begrunnelse for at dette ikke er ønskelig fra norsk synspunkt, er at militære anlegg på Svalbard, jo mer en tenker på konsekvensene av det, i en hvilken som helst tenkt krigssituasjon - alle håper vi selvsagt at den ikke skal komme, men vi må regne med den som en eventualitet i denne sammenheng - så lenge Svalbard er under norsk suverenitet, automatisk vil trekke Norge inn i konflikten på den makts side som har de militære anlegg. Jeg kan ikke skjønne at noe forbehold, om juridisk aldri så holdbart, slik som det er formulert i felleserklæringen, kan endre den realitet. Vi har, både i regjering og storting, sett det som en forutsetning for å kunne gjøre en positiv innsats for fred, en innsats mot tendensen til å dele verden i stridende maktgrupper, at vi ikke innrettet oss slik at vi ble trukket inn i noen blokkdannelse, hverken i vest eller i øst. Hvis vi mener det, da kan vi ikke opprettholde erklæringen av 9 april som grunnlag for forhandlingene. Det er det som kommer til uttrykk i dette forslaget som foreligger her, og derfor tror jeg at det er dette forslaget vi må bygge på, og at vi må forsøke å finne fram til den best mulige formulering av de tanker som forslaget gir uttrykk for. Jeg vil ellers ikke her oppta tiden med å gå inn på hr. Strand Johansens andre uttalelser. Men jeg festet meg ved at han talte om den rolle Norge var «tvunget til» å spille i forbindelse med Svalbardtraktaten av 1920. Det var et uttrykk som

forbauset meg, for initiativet den gang var nemlig norsk. Initiativet i 1918 og 1919 til å ta saken opp igjen på et nytt grunnlag, nemlig på grunnlag av norsk suverenitet og ikke lenger ingenmannsland, dette initiativet var norsk, vi var ikke tvunget til det av noen.

«Norges rett til å innlate seg i forhandlinger med et hvilket som helst annet land» - naturligvis skal vi stå på Norges rett til å innlate seg i forhandlinger med et hvilket som helst annet land, men hvis forhandlinger om et bestemt arrangement, militært som det her for en del er spørsmål om, betyr et brudd på linjen i den utenrikspolitikk som vi har forsøkt å følge, så må vi - selv om det skaper vanskeligheter i forholdet til en vennligsinnet nabostat som Sovjet-Russland - bevare vår frihet til selv å vurdere hva som er norsk interesse i saken.

Formannen: Tør jeg be om å få den formulering som utenriksministeren nevnte, så vil jeg la den skrive ut på maskin. Jeg vil bare gjøre den ene bemerkning at det er ikke godt mulig å si «som følge av freden», for der er ikke inntrådt noen fred, og fred vil ikke bli sluttet på mange, mange måneder ennå. Men det vil være logisk å si «på grunn av at krigen er avsluttet».

Natvig Pedersen: Jeg må be om unnskyldning for at jeg ikke kunne møte til fastsatt tid i dag og derfor bare har hørt de to siste innlegg. Det som jeg kommer til å si, kommer kanskje til å ligge litt utenom det som er sagt i ordskiftet ellers, men jeg vil i alle fall gjerne ha sagt det under komitebehandlingen her. Mitt umiddelbare inntrykk av dette ordførerens utkast som ble forelagt på forrige møte, var at dette utkast var et helt brukbart grunnlag for det vedtak som vi skal gjøre her, det stemte i tankegangen stort sett med det jeg hadde tenkt meg at vi måtte komme fram til. Det som jeg etter den første gjennomlesningen så som grunntanken i utkastet, var at det - i motsetning til det første utkast fra hr. Utheim, som nå heldigvis er trukket tilbake, og som jeg i parentes vil si at jeg personlig anså for, jeg hadde nær sagt, lettsindig i denne situasjon - det som jeg så som hovedtanken her, det var at dette utkastet klart og godt og, så vidt jeg forstår, helt riktig gir den historiske bakgrunn for Regjeringens uttalelse i London under krigen. Det tok ikke standpunkt til Regjeringens uttalelse, det er så, og det kunne man jo diskutere nærmere om man skulle gjøre eller ikke. Personlig mener jeg at dersom Stortinget i dag skal ta standpunkt til den norske regjeringens uttalelse i 1944, så vil og må det gi sin tilslutning til denne uttalelse, fordi den i realiteten bare slår fast det som var et faktisk forhold den gang, nemlig at Norge og Sovjet-Russland hadde felles interesse av forsvaret av Svalbard, og jeg ville personlig, hvis man skulle uttale seg om det, si at jeg må gi min tilslutning

til det. Men jeg vil ikke forlange og jeg vil heller ikke påstå at det i dag er klokt å si noe positivt om det, selv om vi her i dette utkastet gir den historiske bakgrunn som ikke bare viser at den norske regjering var nødt til å si det, men som også etter mitt skjønn viser at det var riktig å si det den gang. Utkastet sier for så vidt heller ikke noenting om det norske stortingsstandpunkt til dette spørsmål i dag, og til det vil jeg si at jeg tror det er klokt å la være å si noe om det. Personlig vil jeg gjerne ha sagt her i denne komite, at hvis vi skulle ta standpunkt i dag til spørsmålet om Norges og Sovjet-Russlands felles interesse av forsvaret, så kan det bli et spørsmål om ord, en diskusjon om uttrykk. Men det reelle forhold er jo det at Norge og Sovjet-Russland er de to statene som først og fremst er interessert i at Svalbard ikke blir trukket inn i militære konflikter, det kan det ikke være tvil om. For så vidt kunne man godt si: også i dag er det en felles interesse.

Men det som etter mitt skjønn er hovedsaken i dag, er ikke dette at disse forhandlinger er blitt bekjentgjort på et bestemt tidspunkt og på en bestemt måte, og det er heller ikke, så vidt jeg forstår, det som har vært nevnt her om vår interesse for å opprettholde et godt forhold til visse andre makter - det som er det sentrale i dag etter mitt personlige skjønn, det er dette enkle forhold at vi ikke makter å ta konsekvensene av dette standpunkt i dag. Vi makter ikke å ta konsekvensene økonomisk, militært eller politisk av dette standpunktet, om det er aldri så riktig, og derfor ser jeg det slik at det må være en felles norsk interesse å finne et modus vivendi hvor vi kan slippe konsekvensene av det - man kan godt si - reelle forhold som der eksisterer. Det har vært nevnt i forbifarten, og i virkeligheten er det litt av en realitet, hvis vi kunne det. Men vi kan ikke det i dag. Vi kan ikke si: Vel, hvis det er en stormakt som stillet bestemte krav her, trekker vi oss som en liten stat tilbake. Vi kan ikke godt si det. Det som er realiteten her, er at hvis vi ikke finner en måte til å komme bort fra konsekvensene av denne situasjon, vil vi, enten vi treffer en avtale om et felles forsvar av Svalbard, eller vi tenker oss den utvei at vi simpelthen oppgir Svalbard, og sier at den av stormaktene som har størst interesse, får overta det, vil vi bli betraktet som en - jeg hadde nær sagt - vasalstat eller en forbundsstat med vedkommende stormakt, med Sovjet-Unionen. Og det er jo her kontinuiteten i norsk utenrikspolitikk kommer inn. Hvordan vi enn ser på disse forhold, er det i dag en samlende norsk interesse at vi i den overgangstid vi er oppe i, makter å holde oss klar av de to maktkonstellasjoner som vi ser for oss i dag, at vi makter å hevde vår stilling her som uavhengig stat. Det er etter mitt skjønn det sentrale, og det bør vi stå sammen om og finne et grunnlag for. Her er det i utkastet meget riktig pekt på det standpunkt som Sovjet-Unionen selv har tatt

etter krigen, den klare linje det har fulgt for å finne et grunnlag for sikkerhet, fred og nedrustning. Den linje vi er enige i, den har vi støttet. Den eneste innvending jeg har å gjøre til dette utkastet, er, - som det også var nevnt i utenriksministerens siste innlegg - at det er en ting som er kommet for lite fram. Det er riktig det som er sagt, at Sovjet-Unionen har gått positivt inn for denne nye linje etter krigen, å finne fram til et arbeidsgrunnlag for fred og nedrustning. Men det gjelder ikke bare Sovjet-Unionen, det gjelder også De Forente Nasjoner. Det er det jeg savner i dette utkastet, og det er riktig det som ble nevnt av utenriksministeren, jeg tror det ville være en styrke her om man også på en eller annen måte kunne få det inn, og det mener jeg meget lett kunne innpasses i tankegangen der. I annet avsnitt i den siste formulering hvor det tales om Sovjet-Samveldets innsats under krigen og dets arbeid for internasjonal sikkerhet og for nedrustning - dette arbeid er jo kommet for dagen gjennom De Forente Nasjoners behandling av spørsmålet - jeg har i margin føyet til som et løst utkast hvordan man helt naturlig kunne passe det inn i sammenhengen her - man kunne der si noe slikt som:

«I sammenheng hermed har da også De Forente Nasjoner tatt opp et målbevisst arbeid for å sikre freden og muliggjøre nedrustning.»

Det er, så vidt jeg forstår, akkurat den samme tanke som utenriksministeren var inne på i sitt siste innlegg. Jeg tror det ville være en styrke for utkastet. Dette er det felles norske grunnlag, hvor vi skal finne en felles formulering. Det som er det nye i dag, er ikke det at dette plutselig er blitt kjent, men det nye er, som hr. Sæverud sa, at nå skal det norske storting ta standpunkt. Det vi må erkjenne i dag, er ganske enkelt dette at hvor riktig det enn er det som Regjeringen sa i London, og hvor riktig det kanskje ville være å si det samme i dag, kan vi som et lite land ikke klare å ta konsekvensene av denne politikken. Vi kan ikke i forhold til Sovjet-Unionen etablere et fellesforsvar, hverken militært eller økonomisk eller politisk. Politisk sett er vi klar over at det vil bety at vi på en eller annen måte står i et forsvarssamband med Sovjet-Unionen, og med all den sympati som både hr. Strand Johansen og andre har for Sovjet-Unionen, må vi være klar over at det er en stilling som vi i dag ikke frivillig kan innta. Med en slik redaksjonell endring som den, mener jeg at dette utkast er brukbart, og jeg mener også at det burde kunne samle et enstemmig storting.

Formannen: Jeg går ut fra, etter alle de uttalelser som er falt her, at vi kan betrakte det som vedtatt av komiteen, mot 1 stemme foreløpig, at det utkast som har vært drøftet her som ordførerens utkast, legges til grunn for komiteens behandling. Det som ble nevnt av utenriksministeren, inspirert av forsvarsministeren, om å

få endret dette avsnitt for å møte noe av det hr. Strand Johansen nevnte i sitt innlegg, ble nå støttet av hr. Natvig Pedersen, og jeg kan ikke se annet enn at det er helt naturlig og vil være en vinning, når man får pusset litt på det og får det utskrevet, så alle kan få se det skriftlig for seg.

Jeg vil gjerne si et par ting i anledning av hr. Strand Johansens innlegg. Han prosederte meget godt for sitt innlegg her, men det var en prosedyre som jo ikke bør føres noe annet sted enn i et komitemøte. Han må jo huske på at den felleserklæring som ble avgitt, var ikke et undertegnet dokument som to parter var enige om, det var et utkast som var avlevert med det meget sterke forbehold, at Stortinget måtte ta stilling til saken. Man kan ikke diskutere det som om det er et bindende aktstykke. Regjeringens forutsetning for det, som ble nevnt muntlig og understreket skriftlig, var at i spørsmål av denne art var det Stortingets stillingtagen som var det avgjørende, og man må ikke fra norsk side prøve å argumentere som om her ligger et aktstykke, undertegnet av den norske regjering og godtatt av de norske myndigheter, for det er ikke tilfellet. Det er riktig det som er kommet fram nå fra utenriksministeren og fra hr. Natvig Pedersen, at det som endrer situasjonen totalt, det er jo at spørsmålet om nøytralisering etter at man har fått De Forente Nasjoner, er blitt et internasjonalt spørsmål som på det nøyeste er knyttet til alle våre forpliktelser og alle våre rettigheter som medlem av De Forente Nasjoner. Det er gitt at det helt bringer saken i en ny stilling. Hr. Strand Johansen må ikke et øyeblikk tenke seg at man på noe hold fra norsk side var særlig glad for denne felleserklæring som det var gitt utkast til. Den har hvilt tungt på medlemmene av den norske regjering, den har hvilt tungt på hr. Langes forgjenger, som alle vil vite som har talt med ham i den tid som er gått, og det var følt som en lette da den internasjonale utvikling ble slik at vi ikke lenger i noen henseende kunne føle oss forpliktet av det utkast som var levert av den norske regjering under helt andre forhold. Og der må man igjen huske - hva hr. Strand Johansen og andre kanskje ikke kan bedømme - at man var meget langt fra å vite i begynnelsen av april 1945 hvor snart krigen ville være over. Men gikk i daglig redsel for at mer og mer av Norge skulle bli totalt ødelagt ved the scorched earth policy. Man var bange for at våre byer skulle bli sprengt i luften, som vi visste det var gjort forberedelser til. Det var ganske sikkert for den norske regjering - jeg tenker hr. Torp og hr. Støstad og andre kan bekrefte det - den tid som ga en nesten større påkjønning enn noen annen. Jeg vet hvor det slet på statsministeren, og hvor det var nettopp denne engstelse for å få Norge lagt komplett øde, som dikterte meget av det som var Regjeringens holdning i de dager, hvilket neppe noen vil fortenke den i.

For øvrig har det ikke fra noen annen makts side vært forsøkt øvd noe trykk. Hr. Lange nevnte at det var norsk initiativ som brakte opp Svalbard under Versailles-konferansen. Når komiteens medlemmer får lest igjennom referatet fra det hemmelige stortingsmøte i 1919 som jeg hentydet til her sist, vil de se av den måte hvorpå Ihlen, den daværende utenriksminister, la saken fram, og hvorpå den ble diskutert i Stortinget, at det var så langt fra å være maktpåtrykk på Norge, at det tvert imot ble følt som en stor bedrift av Wedel at han under motstand fra de makter som mente de da var interessert, fikk denne traktat i stand. Det var jo den historiske bakgrunnen for det.

Det ville være en uhyre stor vinning - det er ganske klart - om Stortinget stod enstemmig i denne sak. Det er enhver representants rett - og han kan føle det som en plikt - under en saks forberedelse å gi uttrykk for divergerende oppfatninger og for sine prinsipale ønskemål, men nasjonalt og for alle politiske partier, inkludert hr. Strand Johansens eget, ville det være en vinning om man ved den endelige behandling i Stortinget kunne få en enstemmig avgjørelse, og uten noe ordskifte som kunne utnyttas mot Norge av den annen part og den annen parts presse, da det alltid vil være en svekkelse av en regjering, så jeg vil slutte meg til hr. Sæverud i å henstille til hr. Strand Johansen å prøve å gi sin tilslutning til den endelige redaksjon som alle de øvrige medlemmer av komiteen med Regjeringens tilslutning blir enig om.

Støstad: Jeg skal ikke oppta noen egentlig polemikk mot hr. Strand Johansen, men når hr. Strand Johansen mener at det blir et brudd på kontinuiteten hvis man nå vedtar et forslag så noenlunde som det som er fremlagt av ordføreren, så kan vi med like sterk grunn si at det fra russernes side er et større brudd på kontinuiteten, for de har dog både de facto og de jure anerkjent Norges suverenitet over Svalbard, så bruddet er like meget og kanskje enda mer på russernes side. Men det er naturligvis så - jeg innrømmer det - at en stormakt sikkert meget lettere kan gjøre et slikt brudd enn en liten nasjon. Deri kan jeg være enig. Hr. Strand Johansen fant også at det i det som sies her, kunne skinne gjennom at den norske regjering da den fremla sitt forslag til felleserklæring, følte seg under press, idet det innledes med henvisning til at russiske tropper stod i Øst-Finnmark, som de hadde befridd. Men hvis en leser det som kommer etter, er i grunnen det en begrunnelse for det første, det nemlig at det var livsviktig å holde tilførselsveien til Murmansk åpen. Jeg vil også gjerne ha sagt at det var en av de - skal jeg si - vanskeligste og kanskje på mange måter uhyggeligste regjeringskonferanser som holdtes den gang Trygve Lie kom tilbake i 1944, og fortalte oss om sitt besøk hos Molotov den natten da han sammen med ambassadør Andvord mottok dette sovjetrussiske ønske om å få revidert Svalbardtraktaten. Uten at jeg vil

referere noe av det som Lie den gang fortalte, så var det jo ganske hardt kost det som ble fremlagt. Jeg er også ganske sikker på at hvis vi hadde sittet i denne sal den gang Lie kom tilbake fra Moskva, og vi hadde behandlet det spørsmål, det ønskemålet, det kravet fra Sovjet-Unionen, så ville vårt svar blitt et annet. Det er helt opplagt. Man kan kalle det press eller hva man vil. Jeg vil ikke gå lenger enn til å si at vi følte oss, den gang vi satt der ute, i den situasjon vi var i, under det ansvar vi hadde, vi følte oss nødt og tvunget til å forsøke å finne en utvei først og fremst til å uthale spørsmålet, og hvis det ikke gikk, å finne en utvei slik at vi kom foran russerne med et forslag til en slags felleserklæring. Jeg tror at alle som var med og behandlet det spørsmål i London, enten de satt i Regjeringen eller de var Regjeringens rådgivere, følte det nøyaktig på samme måte. Jeg vil gjerne ha sagt det, fordi det kanskje var sterkt å si at det var et press og likesom om en kald bøtte med vann ble slått over oss da vi fikk denne meddelelsen. Mer skal jeg ikke si om det spørsmål.

Jeg vil, slik som flere har gjort, be hr. Strand Johansen om nøye å tenke over om det er fornuftig, sett ut fra norske interesser, offentlig å fremlegge et avvikende forslag i dette spørsmål. Det er en av de situasjoner hvor man kanskje kan bli nødt til å se bort fra sitt egentlige prinsipielle standpunkt, når ikke det vinner frem, og si at kan det slik som situasjonen er, på noen måte skade norske interesser under de videre forhandlinger, da resonnerer jeg på å fremlegge det offisielt. Jeg vil be hr. Strand Johansen nøye overveie det.

Formannen: Kanskje jeg nå kunne få referere dette utkast i den form hvori det fremtrer etter drøftelsene her i dag, om man vil være så snild å følge med og rette inn:

«Stortinget har tatt til etterretning utenriksministerens redegjørelse og bemerker at Regjeringen i 1944 og 1945 under den siste intense fase av krigen da russiske tropper sto i Øst-Finnmark som de hadde befridd, og da det var livsviktig for Sovjet-Samveldet og dets allierte å holde tilførselsveien til Murmansk åpen, - la frem et utkast til en felleserklæring fra sovjetrussisk og norsk side. I dette utkast var det uttalt at forsvaret av Svalbard-øygruppen var et fellesanliggende for Norge og Sovjet-Samveldet.

Stortinget bemerker videre at de internasjonale forhold siden er blitt endret, som følge av krigens avslutning som Sovjet-Samveldet så mektig har bidratt til, som følge av De Forente Nasjoners etablering og virke til fordel for fred og sikkerhet, som alle makter har deltatt i, og ikke minst som følge av De Forente Nasjoners vedtak om nedrustning som Sovjet-Samveldet tok initiativet til.»

Vi forbeholder oss naturligvis å pusse på sprogbruken. «Etablering» og «virke» vil måtte stemmes bedre sammen, men tanken forekommer meg å være ganske klar og å møte det som hr. Natvig Pedersen sist understreket.

«De forhold som betinget formuleringen av det norske utkast til felleserklæring, er forsåvidt ikke lenger til stede, og det ville være i strid med den utenrikspolitiske linje Regjeringen i forståelse med Stortinget har fulgt siden frigjøringen, å ta opp drøftelser av militær art med en enkelt annen stat om forsvaret av et område under norske suverenitet.

Stortinget, som ikke kan glemme» - det var utenriksministeren som antydte at det ville avstrefe den sterke betoning som hr. Utheim var inne på, om man rettet «aldri» til «ikke», og vi er blitt meget engstelige for å påta oss garantier for fremtiden - «Stortinget, som ikke kan glemme den hjelp som ble ydet Norge av Sovjet-Samveldet er enig i at man for øvrig fortsetter drøftelser med Sovjet-Samveldet om forberedelse av en revisjon av Svalbardtraktaten av 1920, som kan gjøre den mer tilfredsstillende både for Norge og for Sovjet-Samveldet, de to stater som har særlige næringsinteresser på Svalbard. Stortinget er videre enig i at når det opptas forhandlinger med de andre signatarmakter, må de stater som i den siste verdenskrig har kjempet mot Norge eller dets allierte, være utelukket.»

Jeg går ut fra hvis komiteen aksepterer dette, at en finpussing av sproget vil bli foretatt, en endelig polering av resultatet av overveielserne, og at fremgangsmåten da blir den som jeg skisserte, at man først behandler denne sak i et lukket stortingsmøte, og at man så baketter, når alle har hatt anledning til å uttale seg og markere de særstandpunkter de måtte ønske å markere, og man har hatt det man kunne kalle en prøvevotering, vil underrette - går jeg ut fra - den annen part før der skjer noe offentlig, om resultatet av Stortingets overveielser. Og der vil så, når det er gjort, bli holdt offentlig møte hvor utenriksministeren gir sin redegjørelse, og hvor innstillingen eller uttalelsen fra Stortinget så blir formelt vedtatt for åpne dører. Der vil jo naturlig ennå måtte gå en del dager, før det skjer, slik at der vil være tid til overveielse, og jeg går ut fra at hr. Strand Johansen formodentlig vil ønske å drøfte saken også med sin gruppe. Det vil da være maktpåliggende for oss at han gjør det klart hvor sterkt vi alle føler betydningen av at vi her kommer til en enstemmighet, og at det ihvertfall ikke for åpne dører blir ført noen argumentasjon som kan brukes mot et standpunkt som den norske regjering forfekter i samsvar - har man lov til å si - med den alt overveiende del av Norges folk.

Strand Johansen: Jeg kan bare gjenta min tidligere erklæring om at jeg ikke kan stemme for det forslag som foreligger. De endringer som er gjort, endrer ikke noe av det virkelige innhold i denne erklæring. Jeg vil også i denne forbindelse sette fingeren på følgende setning i det som synes å bli flertallets innstilling, nemlig at «det ville være i strid med den utenrikspolitiske linje Regjeringen i forståelse med Stortinget har fulgt siden frigjøringen». - Er det slik å forstå at siden frigjøringen er det lagt en ny utenrikspolitisk linje for Regjeringen? Jeg har oppfattet det slik at den utenrikspolitiske linje som ble lagt under krigen, har vært ført videre etter frigjøringen, at det ikke er slik å oppfatte at man førte én utenrikspolitisk linje inntil de tyske troppers kapitulasjon, og at det så siden begynte en annen utenrikspolitisk linje.

Jeg må opprettholde mitt standpunkt. Jeg har ikke her møtt noen forståelse av det som jeg har fremholdt. Hadde jeg møtt noen imøtekommenhet fra de øvrige medlemmer av komiteen, kunne jeg ha tenkt meg at hele erklæringen ble strøket av mitt forslag, at der ble satt punktum etter følgende ord: «av 9. april 1945». Og at så forslaget fortsetter slik - det begynner på side 2 - : «Stortinget er enig i» o.s.v.

Konrad Knudsen: Jeg skal ikke innlate meg på en polemikk med hr. Strand Johansen om den setningen som gir uttrykk for den linje vi har fulgt etter krigen. Det er ganske klart at hr. Strand Johansen selv er meget oppmerksom på at det siden krigen har dannet seg og at det i øyeblikket er to blokker. Det er altså situasjonen, den var ikke klar under krigen, men den er klar nå, og det er det vi gjerne vil markere ved å si at etter krigen har det vært vår linje å holde oss utenfor enhver blokkdannelse. Jeg tror at hr. Strand Johansen meget lett ville ha forstått det om forholdet hadde vært at det her ikke var tale om Sovjet-Samveldet, men la oss si Amerika, at det var tale om et felles forsvar av et strategisk punkt sammen med Amerika. Jeg er ganske overbevist om at hr. Strand Johansen hadde vært enig med oss i at vi ikke ville gå med en stormakt i et felles forsvar av et strategisk punkt.

Men det var ikke det jeg tok ordet for. Jeg har hørt med stor interesse på alle de mange forandringer som er skjedd. Jeg er særlig enig i de forandringer som er kommet fra forsvarsministeren, mindre enig i det som hr. Friis satte så stor pris på, - og jeg synes at vi skulle ha ordet «derfor» og ikke «forsåvidt». Men når jeg tok ordet, var det i grunnen for å be ordføreren i saken - og også de andre - å overveie om det ikke burde være en helt annen formulering her. Det er i grunnen en revisjon av Svalbard-traktaten vi her skal ta standpunkt til, og da synes jeg det er riktigst at det siste avsnittet kommer først, det som omhandler selve Svalbard-traktaten, at vi har det som

nr. 1 og ikke går like løs på erklæringen, for den er jo bare en del av saken. Det er den vi her har gjort til det absolutt første ved at vi går like løs på felleserklæringen. Jeg er altså inne på at vi først bør gi uttrykk for at vi er villig til å oppta Svalbard-traktaten til revisjon, og så kommer vi over til dette med felles forsvar, og der vil vi si nei, at det kan vi ikke gjøre. Vi snur det altså om. Det vil kanskje ikke virke fullt så uteskende hvis vi tar hovedsaken først og lar det annet komme inn som en del av de bemerkninger vi har å gjøre der.

Jeg vet ikke om dette kan være noe å se på i forbindelse med at vi skal sette opp et nytt utkast. Jeg synes ikke jeg ville unnlate å nevne det i møtet nå.

Formannen: Jeg tror at det hr. Knudsen nevnte, muligens kunne være logisk og riktig hvis vi sto overfor en alminnelig revisjon av Svalbardtraktaten og en alminnelig innstilling om Svalbardtraktaten som sådan. Men jeg har et inntrykk av at det lett vil oppfattes som flisespikkeri hvis vi i den stilling hele denne sak er kommet i, ikke setter de første ting først, som amerikanerne sier. Jeg tror at det allikevel er bedre å ha det i den form hvori det her er stillet opp.

Jeg har ikke villet si noe om her. Strand Johansens forslag, om dets form. Det gleder meg å høre at han var villig til å ta ut hele felleserklæringen og gjøre sitt forslag til det ganske knappe forslag det da blir. Det er kanskje ikke da så stort sprang mellom flertallet og mindretallet som hr. Strand Johansen selv synes å mene, men jeg vil henstille til ham rent formelt - hvis han vil fastholde sitt forslag - ikke å sette at man fastslår at forhandlingene må bli ført «i samsvar med prinsippet i Grunnloven om landets suverenitet og selvstendighet». Det er jo en selvfølge for enhver forhandling, som man ikke kan understreke i en resolusjon av Stortinget uten at det er en desavouering av en regjering og uttrykk for en intens mistillit til den annen part, og jeg tror nok - hvis forslaget skal fremmes - at der burde finnes en annen formulering av det siste ledd. Men jeg vil be hr. Strand Johansen når han tenker tilbake, overveie om han ikke tross alt har funnet ganske megen forståelse for det resonnement han har ført, og også en villighet til så vidt mulig å imøtekomme ham. Og med det forbehold som er tatt om en endelig finpussing hvis resultat skal bli forelagt komiteen, mener jeg at vi nå kan votere over hvorvidt man godtar det utkast som her har vært drøftet og har vært referert med tillegg og rettelser, slik at utenriksministeren nå kan få noen dagers relativ hvile fra denne sak.

Monsen: Bare en redaksjonell forandring i første avsnitt. Dette dokument av 1945 har fått to forskjellige betegnelser i innledningen. Det heter først «la frem et

utkast til en felleserklæring», og så heter det i siste punktum «I dette forslag til erklæring var det uttalt». Kan det ikke der bare stå: «I dette utkast var det uttalt»?

Formannen: Ja, det er riktig, og det er klart at ethvert medlem som måtte få en idé til en forbedring av redaksjonen, underhånden kommer med den, således at man kan se på det, og det vil da, hvis det skulle medføre noen virkelig endring, bli forelagt Regjeringen.

V o t e r i n g :

Utkastet med de tatte forbehold ble vedtatt mot én stemme (Strand Johansen).

Formannen: Det vil bli kunngjort siden på vanlig måte for komiteens medlemmer når man skal ha et formelt avsluttende møte, og når saken skal opp i Stortinget. Det var min tanke, hvis man er enig i det, med den form denne sak får nå, at det må være overflødig å avgi noen videre innstilling med noen historikk eller noe annet. Hr. Utheims forslag, som var den formelle anledning til at komiteen trådte sammen, er trukket tilbake, og dermed er det ikke naturlig å nevne det, slik at jeg går ut fra at dette kommer rent umiddelbart i tilslutning til utenriksministerens redegjørelse for åpne dører.

Strand Johansen: Jeg går ut fra at også mitt forslag blir med i innstillingen som mindretallsforslag.

Formannen: Ja, men jeg vil henstille til hr. Strand Johansen også å prøve å pusse på det, likesom vi her har prøvet å ta hensyn til alle de råd og vink som er kommet, og å forbedre det. Hvis hr. Strand Johansen etter nøye overveielse og etter å ha sovet tilstrekkelig på det, finner å ville fastholde det, vil jeg be ham ta hensyn til det jeg nevnte om det siste avsnitt.

Vel, jeg takker da medlemmene av komiteen og Regjeringens medlemmer for deltagelsen i diskusjonen, som jeg håper har fått et noenlunde gunstig resultat.

Møtet hevet kl. 19,50.